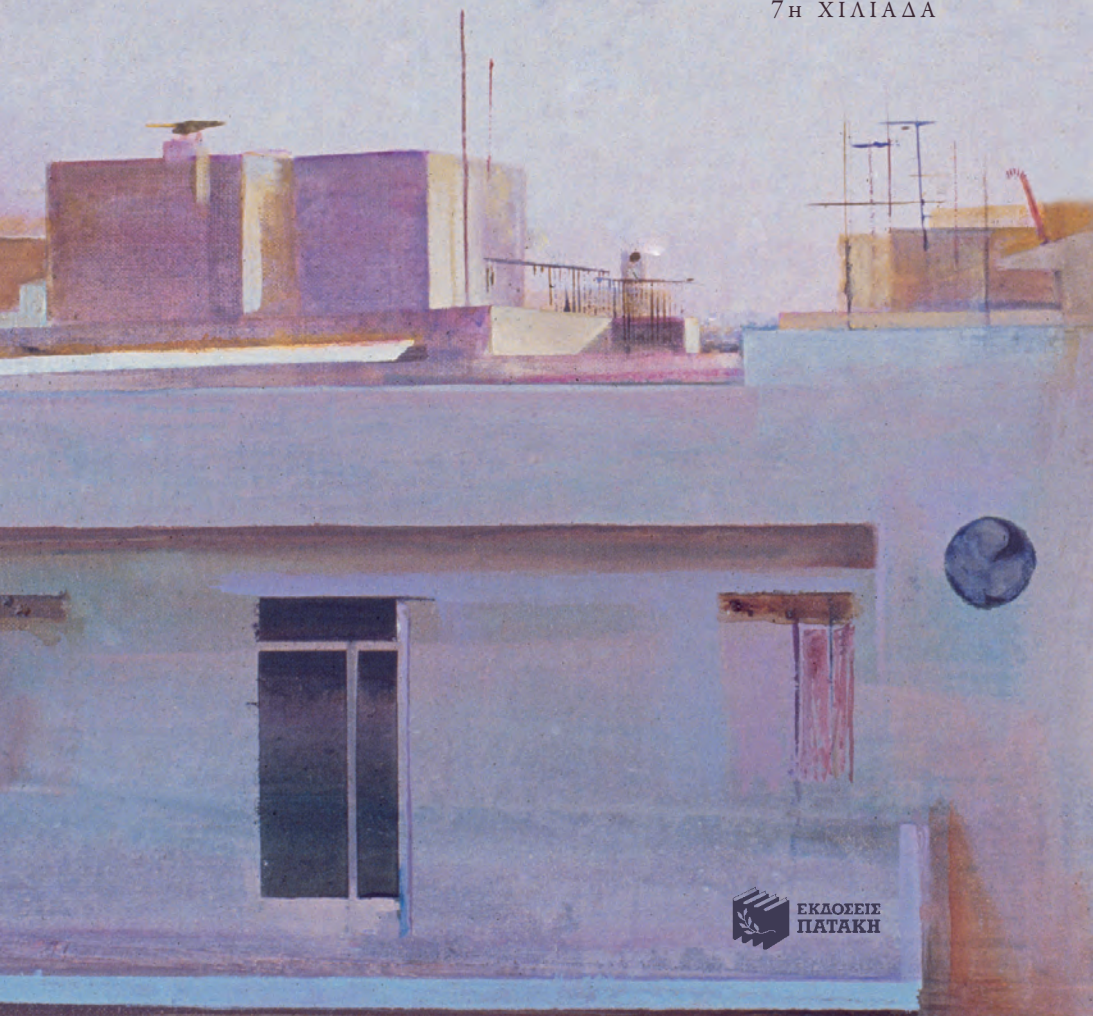

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ

γιατί εμένα
η ψυχή μου

7^Η ΧΙΛΙΑΔΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

- 1974 *Η ΠΗΓΑΔΑ, ΚΑΤΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ*, νουβέλες,
έκδοση συμπληρωμένη, Εκδόσεις Πατάκη, 2009
- 1975 *ΠΟΥ ΎΝΑΙ ΤΑ ΦΤΕΡΑ*; νουβέλα,
νέα έκδοση, Εκδόσεις Πατάκη, 2009
- 1976 *ΚΑΡΕ ΦΙΞ*, διηγήματα, β' αναθεωρημένη
έκδοση, Εκδόσεις Πατάκη, 2007
- 1979 *Η ΑΡΧΑΙΑ ΣΚΟΥΡΙΑ*, μυθιστόρημα,
έκδοση αναθεωρημένη, Εκδόσεις Πατάκη, 2008
- 1983 *Η ΠΛΩΤΗ ΠΟΛΗ*, μυθιστόρημα,
έκδοση αναθεωρημένη, Εκδόσεις Πατάκη, 2007
- 1987 *ΟΙ ΛΕΥΚΕΣ ΑΣΑΛΕΥΤΕΣ*, μυθιστόρημα,
έκδοση αναθεωρημένη, Εκδόσεις Πατάκη, 2008
- 1990 *ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΤΟ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ*, μυθιστόρημα,
έκδοση αναθεωρημένη, Εκδόσεις Πατάκη, 2006
- 1992 *Ο ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΙΘΑΡΙ ΤΟΥ*, κείμενα
- 1995 *ΕΝΑΣ ΣΚΟΥΦΟΣ ΑΠΟ ΠΟΡΦΥΡΑ*, μυθιστόρημα,
νέα έκδοση, Εκδόσεις Πατάκη, 2007
- 1999 *ΟΥΡΑΝΙΑ ΜΗΧΑΝΙΚΗ*, μυθιστόρημα,
νέα έκδοση, Εκδόσεις Πατάκη, 2009
- 2004 *ΑΘΩΟΙ ΚΑΙ ΦΤΑΙΧΤΕΣ*, μυθιστόρημα,
έκδοση συμπληρωμένη, Εκδόσεις Πατάκη, 2010
- 2005 *ΤΑ ΜΑΥΡΑ ΛΟΥΣΤΡΙΝΙΑ*, πεζογράφημα, σειρά
«Η κουζίνα του συγγραφέα», Εκδόσεις Πατάκη
- 2010 *ΤΟ ΔΙΚΙΟ ΕΙΝΑΙ ΖΟΡΙΚΟ ΠΟΛΥ*, μυθιστόρημα,
Εκδόσεις Πατάκη
- 2012 *ΓΙΑΤΙ ΕΜΕΝΑ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ*, πεζογραφήματα,
Εκδόσεις Πατάκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το βλέμμα του παιδιού	[9]
Χαμηλή πτήση	[23]
Δεν είναι απλό	[49]
✿	
Σας αρέσει ο Μπράμς;	[63]
Στον αυλόγυρο του Αϊ-Γιαννιού	[85]
Ρολογάκι χειρός	[97]
✿	
Στο προτελευταίο θρανίο	[105]
Εις το βουνό ψηλά εκεί	[115]
Μεσημέρι στο Τολέδο	[125]
Σκάβοντας δίπλα στο παιδί	[139]
Η μνήμη του νερού	[151]
✿	
Χωρίς παλτό	[169]
Από τραπέζι σε τραπέζι	[181]
Τα καθάρματα	[195]
✿	
Ταξιδεύοντας με μια φωτογραφία	[205]
Τριάντα χρόνια πριν και τριάντα μετά	[223]
Από τον χυμό των αμυγδάλων του Θεού	[239]
Σημείωση	[252]
Πρώτες δημοσιεύσεις	[253]

Το βλέμμα του παιδιού

ΣΤΑΘΗΚΕ ΓΙΑ ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ. Παλιά, πόσο παλιά; Αγόραζε κι αυτός παλιά την εφημερίδα του. Τράβηξε την προσοχή του το πρόσωπο του παιδιού. Το μισάνοιχτο στόμα, τα μάτια του. Δευτέρα πρωί, έπειτα από ένα μαύρο Σαββατοκύριακο που είχε μείνει κουκουλωμένος στο κρεβάτι, ανήμπορος να πάρει τα πόδια του, κλαμένος, θεονήστικος, όταν πληροφορήθηκε το συμβάν του Σαββάτου, δεν έδωσε και πολλή σημασία. Κρίμα το παιδί, σκέφτηκε μόνο. Το 'χε, λέει, πυροβολήσει κατάστηθα ένας αστυνομικός. Κι επακολούθησε ο μεγάλος χαμός. Κοίταζε τώρα μαγνητισμένος το πρωτοσέλιδο με τη φωτογραφία. Χθες το κήδεψαν. Και τι γράφει κάτω χαμηλά; Πυρ «Ζητάδων» μετά την κηδεία. Και παρακεί: Ο Καραμανλής ζήτησε συναίνεση από τους αρχηγούς αλλά του έδειξαν την κάλπη. Και πιο κάτω: Τέλειωσαν τα ψέματα. Μα τελειώνουν τα ψέματα; Ούτε στη ζωή ούτε και στην πολιτική τελειώνουν ποτέ. Άλλο όμως τα ψέματα τα μικρά,

τα δικά του φέματα. Άλλο τα μεγάλα. Και τι τον νοιάζουν τα μεγάλα, αν αυτός με τα δικά του, τα μικρά, κατέστρεψε τη ζωή του;

Αλλά πρώτα να πάρει τα τσιγάρα του. Χωρίς να το πολυσκεφτεί αγόρασε και την εφημερίδα. Θα μπορούσε ίσως να πιει κι έναν ελληνικό πιο πάνω στην καφετέρια. Δεν καλάκουσε, κάτι του είπε ο περιπτεράς, τον καλημέρισε; Χαμογέλασε κι αυτός. Πόσο κοστίζει ένα χαμόγελο; Καλό χαβά βρήκανε, συνέχισε ο περιπτεράς, φαστ φουντ την κάνανε και την πολιτική, με το που κερδίζει τις εκλογές μια παράταξη και σχηματίζει κυβέρνηση, έπειτα από έναν χρόνο, δυο το πολύ, αρχίζει λάβρα η αξιωματική αντιπολίτευση, από κοντά και οι αποδέλοιποι, μπας κι υστερήσουν, να της ζητάνε εν χορώ να παραιτηθεί. Τι να του πει; Θα 'θελε να του πετάξει ένα, ας πούμε, όποιος έχει τα γένια έχει και τα χτένια, μα δεν του βγήκε. Ένευσε μόνο με το κεφάλι ένα, ας πούμε, δε βαριέσαι, σε δουλειά να βρισκόμαστε... Πήρε κι ένα φακελάκι παστίλιες ευκαλύπτου. Φαρμάκι το 'νιωθε το σάλιο του.

Αν στεκόταν σε καμιά γωνιά για κάνα δυο ώρες; Μπορεί και κάτι να 'πιανε, τα έκτακτα έξοδά του σήμερα, την εφημερίδα και τις παστίλιες, μια χαρά θα τα εξοικονομούσε από τους περαστικούς. Εδώ και μέρες γυροφέρνει την ιδέα. Αλλά όχι στην περιοχή του. Δεν είχε όμως τη δύναμη να απομακρυνθεί και πολύ. Το αριστερό του πόδι είχε πάλι μουδιάσει. Θα καθίσει παραδίπλα στο παγκάκι να

συνέλθει. Αλλά μήπως πρώτα πρέπει να βάλει και καμιά μπουκιά στο στομάχι; Το 'χε λαχταρήσει κι ένα τσιγαράκι, δεν το άντεχε όμως ο οργανισμός του τώρα αμέσως, χάλια και το κεφάλι του, πρέπει να κάνει και οικονομία, κάτι να σκεφτεί, κάτι να υπολογίσει. Τι του διαφεύγει;

Τα κοινόχρηστά του, πάντως, τα εξόφλησε. Η κυρία διαχειριστού, κι ας τον στραβοκοιτάζει, δεν θα 'χει τίποτα τώρα να του προσάψει. Και το ηλεκτρικό του το πλήρωσε και το νερό. Αγόρασε και τα φάρμακά του. Επέστρεψε και στο ψιλικάκι τα πενήντα ευρώ που χρωστούσε. Όλα καλά. Έχει όμως να κυλήσει τόσες μέρες. Έρχονται και Χριστούγεννα. Πώς το 'λεγε η μάνα του; Πολλά έλεγε η μακαρίτισσα. Αμέ και το άλλο: Και τι δε ρίχνει ο ουρανός που η γη να μην το πίνει! Την απόπαιρνε τότε, δεν την άντεχε. Και νά το τώρα, αυτό ειδικά, κομμένο και ραμμένο για την περίπτωσή του. Και τι δεν κατάπие τους τελευταίους μήνες, τι δεν ανέχτηκε. Στομώνει όμως κάποτε και η γη, αρνείται να πιει άλλο. Τι γίνεται τότε; Πλημμύρες γίνονται, καταστροφές. Κι αυτός πόσο θ' αντέξει; Αλλά εκείνο με την κοιλιά πώς το 'λεγε; Δυο πατάτες να βράσεις, λίγο ρύζι, ένα αυγό, μια ντομάτα να κόψεις, κι είσαι κύριος. Η κοιλιά δεν έχει παράθυρα. Έχει όμως τις ανάγκες της, μάνα. Θέλει ένα γλυκάκι, ένα φρούτο. Πολύ του άρεσαν τα φρούτα. Τα κεράσια, τα βερίκοκα. Αλλά και τα χειμωνιάτικα φρούτα. Ένα απλό μήλο. Πόσω λογιώς μήλα υπάρχουν; Πότε ήταν, πριν

από πόσα χρόνια, που είχε πάει με παρέα στο Πήλιο; Σαν όνειρο. Ούτε τα ονόματα, ούτε τα πρόσωπα της παρέας θυμάται. Θυμάται όμως τον ανθό της μηλιάς. Καμία σχέση με της αμυγδαλιάς τον ανθό. Και θυμάται πως ήταν ερωτευμένος. Αντωνία την έλεγαν; Ή μήπως ήταν τότε με την Έλλη;

Η παστίλια τού έκανε καλό. Κι εδώ στο παγκάκι αραγμένος θα πάρει την ανάσα του. Μα μπορεί μια γυναικεία φωνή να γίνει τόσο τραχιά, τόσο βάνουση; Δικηγόρος, σου λέει, μορφωμένη, πολιτισμένη. Τη φαντάστηκε στο γραφείο της, με τ' ακουστικό στ' αυτί και με το πτυχίο της κορνίζα στον τοίχο. Αξημέρωτα πάλι τον είχε κάνει η κακότροπη κουρέλι. Και τι δεν του είπε. Μα πώς δεν το 'χε σκεφτεί; Απενεργοποίησε αμέσως το κινητό του. Κι έτσι θα το αφήσει στο εξής, κλειστό. Σάμπως έχει κάτι να χάσει; Από ποιον περιμένει τηλεφώνημα; Πρόσεξε πάλι το παιδί. Πού κοιτάζει; Εντάξει, προς τον φακό της μηχανής. Αλλά τελευταία στιγμή ξεφεύγει κάπως το βλέμμα του, σαν να του έχει αποσπάσει την προσοχή κάτι.

Έχωσε το χέρι στην τσέπη, έβγαλε τα φιλά του και τα μέτρησε. Έξι ευρώ. Δηλαδή για έξι μέρες μια χαρά το ψωμί του. Εξασφάλισε ήδη και για πέντε μέρες τα τέσσερα ημερήσια τσιγάρα του. Από καιρό θα 'πρεπε να το 'χει κόψει, ας το περιορίσει τουλάχιστον. Ούτε λόγος όμως να καθίσει στην καφετέρια για κείνο το καφεδάκι που θα 'θελε. Αύριο, έχει ο Θεός. Και γιατί να μη στηθεί κι αυτός σε κα-

μιά ουρά; Ένα πιάτο φαΐ, ό,τι να 'ναι, θα το εξα-σφάλιζε. Να 'χαμε και δυο στάλες μέλι... Χρόνια έχει να τραγουδήσει. Από πότε; Και να χορέψει. Χόρευε παλιά, τραγουδούσε, η ψυχή της παρέας. Είδε τον εαυτό του με τη Σόνια, σ' εκείνον τον χορό δεν ήταν που συναντήθηκαν οι ματιές τους και τους χτύπησε κατακέφαλα ο έρωτας;

Άνοιξε την εφημερίδα. Γιατί να μην τη διαβάσει ολόκληρη; Μπορεί και μια βδομάδα να του πάρει. Να μην αφήσει ούτε μια στήλη αδιάβαστη. Παλιά συνήθιζε να την ξεκοκαλίζει την εφημερίδα του. Τα άρθρα κυρίως. Και όσο να 'ναι, ένιωθε κι αυτός ότι είναι σε όλα μέσα, ότι μαθαίνει τι γίνεται παντού στον κόσμο. Δικαιοσύνη, όχι ελεημοσύνη! Αντικριστά στη σελίδα μια BMW X3. Γυρίζει φύλλο: Κυβέρνηση του χάους και του φόβου. Κι άλλο φύλλο: Κατάσταση πολιορκίας! Διαβάζει, αλλά δεν καταλαβαίνει τι διαβάζει. Η επανάσταση προ των πυλών; Πού τη θυμήθηκε την έκφραση; Σηκώνει το κεφάλι, ησυχία. Έκλεισε την εφημερίδα. Ήρθε και κάθισε δίπλα του μια γριά. Την κοιτάζει λοξά. Ακουμπάει η γριά στα γόνατά της μια πάνινη σακούλα. Αναστενάζει. Κάτι λέει για την υγεία της. Ότι δεν έχει να αγοράσει τα φάρμακά της. Ότι κάνει αγώνα για να εξοικονομήσει το γιαουρτάκι της, ένα ποτήρι γάλα, μια φέτα ψωμί.

Τι να της πει; Ότι σ' αυτόν το γάλα προκαλεί δυσφορία στο στομάχι, γι' αυτό και το αποφεύγει; Ότι τα γαλακτοκομικά γενικώς ποτέ δεν τα σήκωσε

ο οργανισμός του; Καημό το 'χε η μάνα του. Άσε με, μάνα. Άσε με, κυρά μου. Θέλει να της πει: Τι δουλειά έχεις, παλιόγρια, στο παγκάκι μου; Αλλά δεν της το 'πε. Ας είχα μόνο τα νιάτα σου, συνεχίζει η γριά. Ποια νιάτα; δεν με βλέπεις; Ούτε πενήντα δε σε κάνω... Ώρα είναι να πιάσει τώρα και την πάρλα μαζί της. Έλα, πάρε ένα πακετάκι χαρτομάντιλα, ποτέ να μη σου λείπουν, γιε μου, από την τσέπη. Δίνε του, της λέει, δεν έχω όρεξη. Κάνει να σηκωθεί η γριά, στάσου, βγάζει και της αφήνει στην παλάμη ένα ευρώ. Την ευχή μου να 'χεις, του λέει, και του προσφέρει τα χαρτομάντιλα.

Σώθηκα, μουρμουρίζει. Τη βλέπει καθώς απομακρύνεται καμπουριαστή. Η δική του γριά έχει πεθάνει εδώ και πέντε χρόνια. Σκέψου να την είχε τώρα κι αυτήν στο κεφάλι. Και δεν την έχει; Μήπως για να την κηδέψει την καχομοίρα δεν πήρε το πρώτο του δάνειο; Ούτε να πεθάνει κανείς δεν μπορεί χωρίς να επιβαρύνει τους συγγενείς του. Κι ήρθε το δεύτερο, έναν χρόνο μετά, για τη λιποαναρρόφηση της Σόνιας. Για σένα τη θέλω την επέμβαση, κλαψούριζε, δεν το βλέπω, θαρρείς, πως μ' αποφεύγεις; Του γάνωνε ανελλιπώς το κεφάλι, εφόσον καθημερινώς της το γάνωναν κι αυτής τα πρωινάδικα. Κι άρχισε, χωρίς να το καταλάβει, δάνειο το δάνειο, το χοντρό στένεμα. Από τη μια τράπεζα στην άλλη, από τον έναν τοκογλύφο δηλαδή στον άλλο. Αμέ; Τι νόμιζε; Φιλανθρωπικά ιδρύματα είναι οι τράπεζες; Έτσι, χωρίς κέρδος, θα του τα 'διναν; Καπάκι μετά,

το λουκέτο στο εργοστάσιο που δούλευε. Προς Βουλγαρία μεριά, λέει, τ' αφεντικά. Κι άντε, σ' αυτή την ηλικία να ψάχνει. Να τρέχει από δω κι από κει για κανένα μεροκάματο. Καλά, πέρνα μεθαύριο και βλέπουμε. Να περνάει, να παρακαλάει, δυστυχώς τίποτα. Και να τον κοιτάζουν οι δυο τρεις φίλοι του σαν να τους αρρωσταίνει και μόνο με την παρουσία του. Να μην τον αντέχουν σ' αυτό το χάλι.

Πάλι το πρόσωπο του παιδιού. Το μελαγχολικό κοίταγμα του. Αυτό είναι. Σαν να θέλει να του πιάσει κουβέντα: Με λένε Αλέξη, εσένα; Πάνο, ψιθυρίζει, εδώ και οχτώ μήνες στο Ταμείο Ανεργίας. Θέλει να του πει κι άλλα, εξομολόγηση εκ βαθέων, να του μιλήσει για τη Σόνια, πάει, την έκανε η Σόνια του, δυο μήνες έχει να μάθει νέα της. Κατάπιε ντροπιασμένος το σάλιο του. Να πει τι στο παιδί; Ότι δεν τον άντεχε να την ξυλοφορτώνει; Διότι σωστά το λένε, η φτώχεια φέρνει γκρίνια. Απαιτούσε όμως και λίγη συμπαράσταση από την κυρία, λίγη κατανόηση. Τουναντίον, κινίνο τα λόγια της, να τον φαρμακώνει, να τον ταπεινώνει, να του χτυπάει καθημερινώς ότι χαράμισε τη ζωή της δίπλα του, τι κέρδισε τόσα χρόνια μαζί του, τι χάρηκε; Αμ αυτός; Κέρδισε κάτι αυτός; χάρηκε; Από τα χαράματα ως αργά το απόγευμα στο πόδι, κάθε μέρα, μια ζωή, κάθε μέρα. Για να μην της λείψει τίποτα της κυρίας.

Τι θέλει τώρα και τα σκαλίζει; Άλλα προέχουν. Αντέχει να σηκωθεί και ν' αγοράσει τη ζεστή σουσαμένια φραντζόλα του; Έπειτα πάλι στο παγκάκι,

θα ρίχνει σπυρί σπυρί το σουσάμι στα περιστέρια, μα τι έγινε, έτσι ήταν από παλιά, ή τελευταίο φαινόμενο είναι κι αυτό, πού βρέθηκαν τόσα στην περιοχή; Από πού ήρθαν; Πού φωλιάζουν τη νύχτα; Κι ας είναι βρομιάρικα, κι ας μην μπορούν να κελαηδήσουν. Μπορούν όμως, αν θέλουν, να πετάξουν. Λίγο είναι; Μακάρι να μπορούσε κι αυτός. Θα τη μασουλίζει έπειτα μπουκιά μπουκιά τη φραντζόλα του και θα παρακολουθεί τριγυρισμένος από τα πουλιά την κίνηση στην πλατεία. Αύριο, έχει ο Θεός! Ποιος Θεός, κακομοίρη; Τίποτα δεν έχει ο Θεός, ακόμη να το καταλάβεις; Αν εσύ, κακομοίρη, δεν έχεις κάτι για τον εαυτό σου, ακόμη και ο Θεός έρχεται η ώρα και σε μουτζώνει. Πρέπει εξάπαντος να το πάρει απόφαση. Θα κοιμηθεί απόψε καλά, ώστε να 'χει αύριο τα κουράγια. Σε ποιο σταθμό του Μετρό να σταθεί; Νά και ο κόπρος που ήρθε και κάθισε δίπλα στα πόδια του. Έσκυψε και τον χάιδεψε στ' αυτιά. Άρχισε το σκυλί να του γλείφει τα δάχτυλα. Τράβηξε ενοχλημένος το χέρι.

Και δεν πάει στα Σεπόλια; Η ξαδέλφη του η Αγνή έμενε παλιά στα Σεπόλια. Κοντά δέκα χρόνια έχουν να συναντηθούν. Αν τον δει, έτσι όπως κατήντησε, θα τον αναγνωρίσει; Γωνία Ιπποκράτους και Πανεπιστημίου είχαν ιδωθεί τελευταία φορά. Έτρεχε τότε και η γερακίνα η Αγνή στις διαδηλώσεις. Γεια σου, Πάνο, του φώναξε από μακριά, χαίρομαι που σε βλέπω κι εσένα εδώ! Έκανε να την πλησιάσει, να μάθει νέα της, να ανταλλάξουν, αν εί-

ναι, τα τηλέφωνα τους, και γιατί να μη βρεθούν για έναν καφέ, να τα πούνε με την ησυχία τους; Κρίμα είναι, μωρέ Αγνή, ίδιο αίμα είμαστε, ήθελε να της πει, αλλά δεν πρόλαβε, την έχασε στο πλήθος. Έμεινε προς στιγμήν με το παράπονο για το πώς ξεμακραίνουν, πώς αποξενώνονται οι συγγενείς. Κι ας ήταν οι μάνες τους πολύ δεμένες. Και οι δυο με ναυτικούς παντρεμένες, ζωντοχήρες θα την περάσουμε τη ζωή μας, στη νηστεία, τις θυμάται που αναστέναζαν καμιά φορά με το καφεδάκι τους στην κουζίνα, κι άρχιζαν έπειτα τα κρυφομιλήματα. Είχαν πάει μια φορά οι δυο οικογένειες στο νησί τους, τη Νάξο. Διακοπές να τις πεις; Έλα όμως που δεν τα βρήκαν οι ξέμπαρκοι μπατζανάκηδες στη μοιρασιά. Κάτι χωραφάκια, το αμπελάκι, κάτι λιόδεντρα. Κι έκοψαν οι δυο αδελφές την καλημέρα. Απομακρύνθηκαν έκτοτε και τα παιδιά.

Πάνε κι έρχονται, άλλοι με βηματισμό σαν να βιάζονται να φτάσουν κάπου, άλλοι χωρίς συγκεκριμένο προορισμό, τους βλέπει αγέλαστους, είναι όμως και κάποιοι που γελάνε με το κινητό στ' αυτί, κι αν καθίσει να μιλήσει μαζί τους, ένα σωρό βάσανα κι ελόγου τους, ένα σωρό δυσκολίες. Έβαλε άλλες δυο παστίλιες στο στόμα. Δροσίστηκε. Και τι έγινε; Ευτυχώς που δεν απέκτησε με τη Σόνια παιδιά. Αλλά πού μυαλό τότε. Ως και στους γιατρούς τρέχανε. Ένα ολόκληρο δάνειο φάγανε να ψάχνονται. Εσύ φταις, όχι εσύ. Στέρφα την ανέβαζε, στείρο τον κατέβαζε. Να 'χε και την έγνοια των παιδιών τώρα! Να

’χε το βλέμμα τους να τον καταδικάζει. Τώρα τουλάχιστον δεν έχει να δώσει λογαριασμό σε κανέναν. Έχει, τρώει, δεν έχει, δεν τρώει. Αλλά κι αυτό με την κοιλιά του ανθρώπου! Μεγάλο βάσανο. Τόσος αγώνας για την κοιλιά. Κι ας έλεγε η μάνα του ότι δεν έχει παράθυρα. Έχει όμως τον αχόρταγο.

Περνάει από μπροστά του μια περιποιημένη μεσήλικη σπρώχνοντας ένα καρότσι σούπερ μάρκετ μ’ ένα μικροσκοπικό σκυλί μέσα, από κείνα τα πώς τα λένε; Ράτσας, τέλος πάντων, σκυλί, ανασηκώνεται και κουνάει την ουρά του ο κόπρος, σαν να περιεργάζεται το θέαμα, κάνει να γαβγίσει, μετανιώνει. Με τη σκέψη του στην κακότροπη δικηγόρο ο Πάνος, προς στιγμήν χαλαρώνει και προσπαθεί τάχα μου να μαντέψει τον λόγο που ώθησε τη μεσήλικη να βγάλει βόλτα το σκυλί της μέσα σε καρότσι. Άρρωστο ίσως και δεν θέλει να το ταλαιπωρήσει; Ή μήπως φοβάται μην της το πατήσει κάνας άγαρμπος; Μπορεί και μόνο για να προστατέψει τα τρυφερά πατουσάκια του από τις βρομιές του δρόμου; Και γιατί δεν το παίρνει αγχαλιά; μια σταλιά ζώο, ως και στην τσέπη της θα μπορούσε να το χώσει!

Κοιτάζει πάλι το παιδί. Τι πρόλαβες κι εσύ, φιλαράκο; Όνειρα μόνο. Ωρα του ν’ αρχίσει τώρα να παραμιλάει. Αν κλείσει συνάντηση με τη δικηγόρο; Άλλο κόλπο κι αυτό, να αναθέτουν οι τράπεζες σε δικηγορικά γραφεία την αποπληρωμή των δανείων. Αν την πάρει την κακότροπη και της προτείνει, αντί να τον απειλεί από τηλεφώνου μέρα παρά μέρα

και να τον βρίζει, να περάσει από το γραφείο της και να μελετήσουν από κοντά την περίπτωση του; Γιατί όχι; Λέγειν, δόξα τω Θεώ, διαθέτει, θα της εκθέσει εκ του σύνεγγυς την κατάσταση. Έλεος, κυρία μου. Δεν μπορεί, το πρόσωπο, λένε, είναι σπαθί, αν τον δει, αν την προκαλέσει να τον κοιτάξει στα μάτια, αν τον ακούσει, δεν μπορεί, άνθρωπος είναι κι αυτή, θα 'χει κι αυτή τις ευαισθησίες της, γυναίκα δεν είναι; θα 'χει κι αυτή το κουμπί της, κάπως θα τη συγκινήσει.

Ανοίγει το πακέτο τα χαρτομάντιλα, τραβάει ένα. Τρέμει ελαφρά το χέρι του ή του φάνηκε; Ώρα του να εμφανίσει και κάνα πάρκινσον! Μπα, ιδέα του. Νωρίς είναι ακόμη. Στους γέρους, συνήθως, δεν εμφανίζεται αυτή η πάθηση; Φυσάει τη μύτη. Ξαναφυσάει. Κουσούρι κι αυτό. Δεν προλαβαίνει να βουρκώσει κι αμέσως υγραίνονται τα ρουθούνια του. Κάνει μπαλάκι το χαρτομάντιλο και το χώνει στην τσέπη του μπουφάν. Ο κόπρος πάντα στα πόδια του, κάθε λίγο ανταλλάσσουν ματιές. Και το βλέμμα του παιδιού; Λυπημένο, ή μήπως έτσι του φαίνεται; Τι θέλει να του πει το βλέμμα του παιδιού; Να τον παρηγορήσει;

Βγαίνει από δίπλα ο περιπτεράς. Κάτι μουρμούριζε νευριασμένος, τον πλησιάζει διστακτικά, χαμογελάει, θέλουν λάδωμα οι μεντεσέδες, εξηγεί, δείχνοντας το πορτάκι του περιπτέρου. Είσαι μισό μισό; του προ-

τείνει, καθώς ξετυλίγει το σπιτίσιο σάντουιτς και το κόβει στα δυο. Πρόσεξε ότι το κομμάτι που του προσφέρει είναι μια ιδέα μεγαλύτερο απ' αυτό που κρατάει ο ίδιος για τον εαυτό του. Τον ευχαριστεί μ' ένα χαμόγελο. Κάθεται πλάι του ο περιπτεράς, δαγκώνει με όρεξη το δικό του κομμάτι, ρίχνει κι αυτός μια ματιά στη φωτογραφία του παιδιού, καταπίνει βιαστικά. Δεν μπορώ να το χωνέψω... Έχεις μετρήσει πόσα τραγούδια έχουν γραφτεί για το παιδί; Το 'χεις ακούσει εκείνο το συγκινητικό που λέει να το προσέχεις το παιδί, πώς ακριβώς πάει; γιατί αν γλιτώσει το παιδί... Και το άλλο, σκοτώσαν οι εχθροί μας το γελαστό παιδί; Οι εχθροί μας ή οι δικοί μας; σχολίασε ο Πάνος, αφού πρώτα κατάπιε με δυσκολία την μπουκιά, ενοχλημένος στη στιγμή με την παρατήρησή του. Ήταν ανάγκη να εκτεθεί στον άγνωστο; Αλλά δεν πρόλαβε να μετανιώσει. Τι μου θύμισες, επικρότησε αμέσως ο περιπτεράς, φανερά συγκινημένος, στα νιάτα μας, θα το θυμάσαι, το τραγουδούσαμε ανάλογα με την κατάσταση κάθε φορά, σκοτώσαν οι φασίστες... σκοτώσαν οι μπασκίνες... Και τι δεν έχει περάσει αυτός ο τόπος... Το κανονικό, πάντως, αν δεν με απατάει η μνήμη μου, είναι σκοτώσαν οι Εγγλέζοι. Ο Πάνος ένευσε καταφατικά. Έμεινε για λίγο σκεπτικός ο περιπτεράς, κοιτάζοντας στο πρωτοσέλιδο το παιδί. Όταν ήμουν μικρός, άκουγα τον πατέρα μου που μιλούσε συχνά για κείνα τα παλιά, τα σημαδιακά Δεκεμβριανά...

Ο Πάνος είχε δαγκώσει άλλη μια μπουκιά, από

την αφαγιά, τελευταία, λες κι είχε φράξει ο οισοφάγος του, κι όσο να τη μασήσει καλά, τον παιδεύαν και τα δόντια του, προσπαθούσε να θυμηθεί πότε ήταν, πριν από πόσα χρόνια, που ξεχνούσε τα δικά του βάσανα με το να σκέφτεται παρηγορημένος τα βάσανα των άλλων. Έπειτα τι έγινε και μίκρυνε τόσο ο κόσμος του; Και στένεψε η καρδιά του; Να το θυμάσαι, κατέληξε με το γνωστό του πια πολύξερο ύφος ο περιπτεράς, κι ας κατακάτσει σε λίγες μέρες ο κουρνιαχτός, ετούτος ο Δεκέμβρης δεν είναι όπως οι άλλοι με τα μπάχαλα από χρονιά σε χρονιά, θα μας αφήσει αυτός, σαν και τον παλιό, τα σημάδια του. Γύρισε ο Πάνος και τον κοίταξε με συμπάθεια. Είδες, λοιπόν, πόσο έξω μπορεί να πέσει κανείς στις πρώτες του εκτιμήσεις; Πριν από ώρα τον είχε περάσει για κάνα βαμμένο νεοδημοκράτη, ενοχλημένο με τους πασόκους που δείχνουν την κάλπη στον Κώστα. Αλλά και πάλι δεν ξέρεις. Αν είναι τίποτα βαλτός; Έκανε να του πετάξει ένα, ας πούμε, προχωρημένο σε βλέπω, και να τονίσει, μάλιστα, τη λέξη, για να φανεί η ειρωνεία, μα δεν του βγήκε. Με ντομάτα και γραβιέρα το σάντουιτς. Κι ένιωθε ως βαθιά μέσα του την ευχαρίστηση.

Κατάπτε σχεδόν αμάσητη την μπουκιά του ο περιπτεράς κι έτρεξε να εξυπηρετήσει τον πελάτη που είχε μόλις σταθεί στο γκισέ του περιπτέρου. Φάνηκε στην απέναντι μεριά της πλατείας η μεσήλικη με το καρότσι του σούπερ μάρκετ και το σκυλάκι βολεμένο ανάμεσα σε δυο πλαστικές σακού-

λες φώνια. Μα τόσο έξω, σκέφτηκε ντροπιασμένος ο Πάνος, να έχει πέσει για άλλη μια φορά; Τόσο πολύ πια να μην μπορεί να υπολογίσει το αυτονόητο;

Επέστρεψε ο περιπτεράς κρατώντας ένα εμφιαλωμένο νερό. Κάθισε στο παγκάκι, ακούμπησε διακριτικά το μπουκάλι ανάμεσά τους. Μεγάλα ζόρια περνάω κι εγώ, είπε, μεγάλα ζόρια περνάμε όλοι, Ντίνο με λένε, εσένα; Ο Πάνος ξερόβηξε να καθαρίσει κάπως τη φωνή του. Συστήθηκε. Έβγαλε έπειτα τσιγάρα κι αναπτήρα, άνοιξε το πακέτο, του πρόσφερε. Άναψαν, φύσηξαν τον καπνό. Διασταυρώθηκαν οι ματιές τους, κι αμέσως, σχεδόν ταυτόχρονα, προσηλώθηκαν στη φωτογραφία του παιδιού. Δες το στόμα του, δεν είναι σαν να θέλει να μιλήσει; ψιθύρισε ο Πάνος. Ώρα προσπαθώ να καταλάβω τι θέλει να μου πει...

Το σκυλί, ξαπλωμένο με μισόκλειστα μάτια ανάμεσα στα πόδια τους, ησύχαζε.

Να 'τανε, ακούστηκε έπειτα από λίγο να λέει με σπασμένη φωνή ο Πάνος, αχ, να 'τανε να χωθώ και να μείνω για πάντα στα πανηγύρια του 2004. Σ' εκείνον τον Ιούλιο. Με την κεφαλιά-οβίδα του Χαριστέα. Και με τη γαλανόλευκη ζωγραφισμένη στο πρόσωπο. Θυμάσαι που το πήραμε τότε και τρελάναμε όλη την υφήλιο;

(2009)

Είκοσι χρόνια, δεκαεπτά πεζογραφήματα. Για την κρίση που ερχόταν, για την ανεργία, την απώλεια, τη μοναξιά, τους πολιτικούς πρόσφυγες, τη φτώχεια, την εκμετάλλευση, τους μετανάστες, τον πόλεμο, τους παρίες λαούς, την κυριαρχία της ελεύθερης αγοράς σ' ένα εφιαλτικό, αν και άδηλο, μέλλον. Αλλά και για την αλληλεγγύη, την αγάπη, την αναζήτηση, τη μνήμη, τον λόγο και την τέχνη που επιμένουν με το λίγο της ψυχής μας κυανό.

[...] Κάνουν κύκλο κι επανέρχονται οι εικόνες, ας απαλούνται όλα με τον καιρό κι ας ξεθωριάζουν, δεν ξεχνιούνται, ούτε και ο Καζαντζάκης, ο μέγας παρηγορητής, στο μακό μπλουζάκι στάμπα, αν και ο Γάιος Σαλλούστιος Κρίσπος, ο Λατίνος ιστορικός, το πρωτοείπε πλήρες: *Quod mihi a spe, metu, partibus rei publicae animus liber erat: Γιατί εμένα η ψυχή μου ήταν ελεύθερη από την ελπίδα, τον φόβο, τα Κόμματα.* [...] Σκέψου τις Ουκρανές, μονολογεί, τις Ρωσίδες, τις Γεωργιανές, τις Βουλγάρες. Τα σπίτια που άφησαν, τα τοπία. Τα πτυχία που έκαψαν. Και αναλογίσου τις φωτιές που θα καίνε αύριο τα πτυχία των δικών μας παιδιών, ξαναζώντας τον Μακρυγιάννη δαρμένο και ξυπόλυτο να τα βάζει με τον δικό του άγιο και να κλείνει τη δική του μυστική συμφωνία, τα δούναι και τα λαβείν, με μια κοινωνία που σε αλέθει για να συντηρείται και σε αποθεώνει για να σ' έχει.

ISBN 978-960-16-4499-8

Βοηθ. κωδ. μηχ/σης 8499

